2043-0508/0

23.01.02

MINISTERE DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

MINISTERIE VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES DE L'IMMEUBLE ET DE L'ANCIENNE ROTONDE DES PANORAMAS " CASTELLANI " SIS BOULEVARD MAURICE LEMONNIER 8-14 A BRUXELLES.

BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET PAND EN VAN DE VOORMALIGE ROTONDE VOOR PANORAMA'S " CASTELLANI " GELEGEN MAURICE LEMONNIERLAAN 8-14 TE BRUSSEL.

Le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

De Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

Vu l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier, notamment les articles 22 et 23;

Gelet op de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed, inzonderheid op de artikelen 22 en 23;

Vu l'arrêté du Gouvernement de la Région de Bruxelles Capitale du 29 mars 2001 entamant la procédure de classement comme monument de certaines parties de l'immeuble et de l'ancienne rotonde des panoramas « Castellani », sis boulevard Maurice Lemonnier 8-14 à Bruxelles;

Gelet op het besluit van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering van 29 maart 2001 houdende instelling van de procedure tot bescherming als monument van bepaalde delen van het pan en van de voormalige rotonde voor de panorama's « Castellani » gelegen Maurice Lemonnierlaan 8-14 te Brussel;

Vu l'avis favorable de la Commission royale des Monuments et des Sites émis le 3 octobre 2001;

Gelet op het gunstig advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 3 oktober 2001;

Considérant que le Collège des Bourgmestre et Echevins de la Ville de Bruxelles n'a émis aucune observation dans le délai prévu par l'article 20 de l'ordonnance du 4 mars 1993;

Overwegende dat het college van Burgemeester en Schepenen van de Stad Brussel geen opmerking heeft meegedeeld binnen de termijn opgelegd in artikel 20 van de ordonnantie van 4 maart 1993;

Considérant que le propriétaire du bien a émis ses remarques dans son courrier du 07/01/2002, conformément et dans les délais prévus par les dispositions de l'article 20 de l'ordonnance du 4 mars 1993 et que celles-ci peuvent être résumées comme suit :

Overwegende dat de eigenaar zijn opmerkingen heeft meegedeeld in zijn brief van 7/01/2002, krachtens de bepalingen van en binnen de termijn opgelegd in artikel 20 van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed en dat deze opmerkingen als volgt kunnen worden samengevat:

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

- Le propriétaire estime que la description du bien dans l'article 1 ne décrit pas exactement la structure, ni l'état actuel des biens considérés;

-Le propriétaire estime que le bâtiment situé à front du boulevard Lemonnier n'a pas d'intérêt car il ne constitue pas une œuvre « originelle » vu qu'il a subi notamment en 1894 des travaux d'aménagement au rez-de-chaussée;

- Le propriétaire remet en cause l'intérêt architectural de la rotonde vu les modifications qui y ont été apportées au cours du temps;

Considérant que l'on peut répondre à ces remarques comme suit :

- Le bien visé par le classement figure sur les listes du patrimoine majeur de la région et ce dossier a été monté par l'administration avec toute la compétence nécessaire et validé par des avis favorables de la Commission royale des Monuments et des Sites émis en date du 14.12.2000 et du 3.10.2002; le bien a par ailleurs été ouvert au public par ce même propriétaire à l'occasion des journées du Patrimoine les 10 et 11 septembre 1994;

- La description du bien visée dans l'annexe 1 est une description sommaire et non un état des lieux précis et technique des biens. L'annexe 1 du présent arrêté peut intégrer si nécessaire des corrections par rapport à l'ouverture d'enquête ;

- Les remarques concernant l'intérêt architectural visent à démontrer que les bâtiments ont perdu du moins partiellement leur état d'origine. Ce point est clairement explicité dans l'annexe jointe à l'arrêté. La façade actuelle correspond pratiquement en tous points à

- De eigenaar is van mening dat de beschrijving van het goed in artikel 1 geen exacte weergave is van de structuur, noch van de huidige staat van de betrokken goederen;

- De eigenaar meent dat het gebouw met gevel langs de Lemonnierlaan geen waarde heeft daar het geen "origineel" bouwwerk is ; in 1894 heeft het immers aanpassingswerken ondergaan op de benedenverdieping ;

-De eigenaar betwist de architecturale waarde van de rotonde wegens de wijzigingen die deze in de loop der jaren heeft ondergaand ;

Overwegende dat op deze opmerkingen als volgt kan worden geantwoord :

- Het goed waarop de bescherming slaat, is opgenomen in de lijst van het belangrijk erfgoed van het gewest en het desbetreffende dossier werd door de administratie samengesteld met alle nodige bekwaamheid en bekrachtigd door gunstige adviezen van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen uitgebracht op 14.12.2000 en 3.10.2002 ; het goed werd overigens voor het publiek opengesteld door de eigenaar ter gelegenheid van de Open Monumentendagen van 10 en 11 september 1994 ;

- De in bijlage 1 vervatte beschrijving van het goed is een beknopte beschrijving en geen precieze en technische plaatsbeschrijving. In bijlage 1 kunnen indien nodige correcties aangebracht worden t.a.v. de opening van het onderzoek;

- De opmerkingen met betrekking tot de architecturale waarde strekken ertoe aan te tonen dat de gebouwen zich op zijn minst gedeeltelijk niet meer in hun oorspronkelijke staat bevinden. Dit punt wordt duidelijk toegelicht in de bijlage bij het besluit. De huidige gevel stemt zo

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

celle d'origine, à l'exception de transformations mineures au niveau du rez-de-chaussée commercial. La perte de l'état originel n'est pas un critère discriminatoire en soi. L'étendue limitée de la proposition de classement tient compte de cette situation ;

goed als volledig overeen met de oorspronkelijke, met uitzondering van kleinere verbouwingen op het niveau van de gelijkvloerse handelsruimte. Het feit dat het gebouw zich niet meer in zijn originele staat bevindt, staat op zich bescherming niet in de weg. In het beschermingsvoorstel, dat beperkt is qua toedracht, werd rekening gehouden met deze situatie;

- Les éléments faisant l'objet du classement présentent des qualités esthétique et constructive suffisantes pour justifier une mesure de protection;

-De gedeelten waarop de bescherming betrekking heeft, vertonen voldoende esthetische en bouwkundige kwaliteiten om een vrijwaringsmaatregel te rechtvaardigen;

- La mesure de protection n'a pas comme objectif d'empêcher l'utilisation d'un bien ou sa rénovation, mais permet au contraire de guider les interventions pour assurer au mieux sa conservation ;

- De vrijwaringsmaatregel heeft niet tot doel het gebruik of de renovatie van het goed te verhinderen, maar is precies bedoeld om de ingrepen in goede banen te leiden teneinde het goed naar best vermogen te bewaren;

Considérant dès lors que ces observations ne remettent pas directement en cause l'intérêt artistique et historique du bien ;

Overwegende dat deze opmerkingen bijgevolg geen afbreuk doen aan de artistieke en historische waarde van het goed ;

Sur la proposition du Ministre-Président de la Région de Bruxelles-Capitale et du Secrétaire d'Etat chargé des Monuments et Sites,

Op de voordracht van de Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering en van de Staatssecretaris belast Monumenten en Landschappen,

ARRETE :

BESLUIT :

Article 1er – Sont classées comme monument la façade à rue et la toiture de l'immeuble ainsi que la totalité des éléments d'origine de l'ancienne rotonde des panoramas " Castellani " - murs, toiture, charpente, structure métallique, rail de suspension pour panorama - , sis boulevard Maurice Lemonnier 8-14 à Bruxelles, connues au cadastre de Bruxelles, 9eme division, section K, 1ere feuille, parcelle n° 57g en raison de leur intérêt historique et

Artikel 1 – Worden beschermd als monument de straatgevel en de bedaking van het pand alsook van de totaliteit van de oorspronkelijke elementen van de voormalige rotonde voor panorama's " Castellani " - muren, bedaking, gebinte, metalen structuur, rail voor het vastmaken van het panorama - , gelegen Maurice Lemonnierlaan 8-14 te Brussel, bekend ten kadaster te Brussel, 9de afdeling, sectie K, 1ste blad, perceel nr57g,

CHANCELLERIE
KANSELARIJ

artistique, précisé dans l'annexe I au présent arrêté.

Art. 2 - La zone de protection relative au monument décrit dans l'article 1er comprend l'ensemble des parcelles et des voiries ainsi que les parties de parcelles et de voiries reprises dans le périmètre délimité sur le plan figurant à l'annexe II du présent arrêté.

Art. 3 - Le ministre qui a les monuments et sites dans ses attributions est chargé de l'exécution du présent arrêté.

Bruxelles, le 23 -01- 2003

Par le Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation Urbaine et de la Recherche Scientifique,

François Xavier de Donnéa

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du territoire, des Monuments et des Sites et du Transport rémunéré de Personnes,

Willem DRAPS

wegens hun historische en artiestieke waarde, zoals nader bepaald in bijlage I gevoegd bij dit besluit.

Art. 2 - De vrijwaringszone met betrekking tot het in artikel 1 vermelde monument betreft het geheel van de percelen en de wegen, evenals gedeelten van de percelen en de wegen opgenomen in de omtrek zoals afgebakend op het plan gevoegd in bijlage II van dit besluit.

Art. 3 - De minister bevoegd voor de monumenten en landschappen, is belast met de uitvoering van dit besluit.

Brussel, 23 -01- 2003

Door de Brusselse Hoofdstedelijke Regering,

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd vervoer van Personen,

CHANCELLERIE

Copie certifiée conforme
04 -02- 2003
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT
KANSELARIJ

ANNEXE I A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES DE L'IMMEUBLE ET DE L'ANCIENNE ROTONDE DES PANORAMAS " CASTELLANI " SIS BOULEVARD MAURICE LEMONNIER 8-14 A BRUXELLES.

Réf. cadastrale : 9eme division, section K, 1ere feuille, parcelle n° 57g.

DESCRIPTION SOMMAIRE[1]

Immeuble monumental érigé en 1880 en style éclectique néo-baroque d'après les plans de l'architecte H. Rieck, et intégrant à l'intérieur de l'îlot une grande rotonde pour panoramas construite préalablement, en 1879, et bénéficiant d'une servitude de passage par un porche monumental sur le boulevard. A l'exception de quelques éléments sculptés et de la coupole couronnant la tourelle qui ont actuellement disparu, cette façade conserve la majorité de son décor d'origine. Le rez-de-chaussée commercial a subi quelques transformations, notamment en 1894 et 1913.

La façade enduite sur socle est marquée par de nombreux éléments de pierre bleue (rez-de-chaussée et entresol, balustrades, consoles, bandeaux d'entablement). L'immeuble présente en façade huit travées sous toiture mansardée couverte d'ardoises et quatre niveaux plus un entresol réservé au commerce. Les travées sont marquées par des pilastres, parfois à chapiteau corinthien; la travée axiale qui donne accès à la rotonde, est en ressaut de même que la travée de droite. Le rez-de-chaussée, y compris l'entresol, est percé dans l'axe d'un portail et de baies jumelées cintrés, à droite se trouve l'accès privé. Les deuxième et troisième niveaux forment un large registre délimité par un entablement classique et un balcon continu à balustres. La travée axiale se démarque par son décor à colonnes jumelées à chapiteau corinthien. La travée de droite comporte une logette dont la toiture forme terrasse et est couronnée d'un fronton courbe. Les fenêtres sont rectangulaires à encadrement à filets et agrémentées d'un élément d'entablement au bel étage, devancées d'un garde-corps en ferronnerie au 2eme étage. Le dernier niveau est souligné par un balcon à balustres et couronné par un entablement et un bandeau d'attique. Une loggia occupe le ressaut axial qui est couronné par une balustrade; la travée de droite compte un niveau supplémentaire et est sommée d'une coupole dans le projet. Lucarnes surbaissées à ailerons pour les autres travées.

Occupant largement l'intérieur de l'îlot, (entrée secondaire par la rue Van Helmont), la rotonde aveugle, aux murs de briques à seize pans, a environ 120 m. de circonférence. La toiture, à structure métallique sur pendentifs est autoportante et à renforcements concentriques. Elle est dominée par un lanterneau qui permettait la ventilation. En haut des murs est fixé le rail de suspension de la toile, en bois et métal. Les parties vitrées qui à l'origine permettaient de diffuser un éclairage zénithal sur le panorama ont été en partie occultées. La couverture est en bois couverte d'un revêtement imperméable.

Les quatre plateaux en béton soutenus par une armature métallique sont aménagés en 1924, afin de transformer le panorama en parking. Les voitures y étaient amenées par deux monte-charge, dont l'un subsiste toujours. La rampe d'accès centrale ne sera aménagée qu'en 1985.

---

[1] d'après *Le Patrimoine monumental de la Belgique*, Bruxelles, 1C, Liège, 1994, p. 301-302.

CHANCELLERIE
POUR COPIE CONFORME

Intérêt présenté par le bien selon les critères définis à l'article 2, 1° de l'ordonnance du 4 mars 1993 relative à la conservation du patrimoine immobilier :

INTERET HISTORIQUE ET ARTISTIQUE : [1]

La rotonde qui se dresse derrière l'imposante façade de l'immeuble du boulevard Lemonnier occupe une place de choix dans l'histoire de la peinture de panoramas. Organisé de part et d'autre de l'entrée du panorama, le bâtiment à front de rue, conçu comme un immeuble de rapport et de prestige, abritait à l'origine des magasins, un café et des appartements. Lors de son inauguration, le panorama était doté d'une entrée provisoire due à l'architecte Raquez et ornée de sculptures de E. Namur.

Erigée par la S.A. du Panorama National en 1879, la rotonde accueillit les oeuvres du panoramiste Ch. Castellani (Bruxelles 1838, Bar-le-Duc 1913). Elle comprenait alors toutes les caractéristiques techniques permettant d'accueillir un vaste tableau cylindrique qui toisait généralement 15 m de haut et que le spectateur découvrait à partir d'une plate forme dressée au centre de l'édifice. La première toile exposée dans la rotonde " La bataille de Waterloo " fut à la base d'un engouement extraordinaire pour ce genre de peinture dans notre pays. Des industriels belges se spécialisèrent en effet dans la fabrication et la diffusion de ce type de spectacle pictural et s'imposèrent en cette matière à un niveau international. D'autres toiles furent ensuite présentées comme en 1881, " La Bataille d'Ulundi ", puis le " Dernier jour de Pompéi ". La mauvaise gestion eut cependant rapidement raison de l'entreprise. Après plusieurs tentatives en vue de transformer la rotonde en cirque, elle fut finalement occupée par la messagerie Van Gent et Loos en 1910. De 1920 à 1924 elle retrouva son affectation en accueillant le Panorama de la Bataille de l'Yser peint par A. Bastien. En 1924, le bâtiment fut transformé en garage par les Ets. Plasman qui y aménagèrent quatre plateaux bétonnés. Ces aménagements qui ont profondément modifié l'espace ont cependant été conçus pour ne pas altérer la structure originale du bâtiment que l'on peut découvrir en particulier au dernier niveau (structure métallique de la toiture, lanterneau, rail de suspension de la toile).
La rotonde du boulevard Lemonnier figure parmi les rares rotondes de panoramas conservées en Europe. Sa structure est à rapprocher de celle du Panorama Mesdag à la Haye, réalisé à la même époque par des investisseurs bruxellois. En Belgique, le seul panorama subsistant (toile et rotonde) est celui de la Bataille de Waterloo à Braine l'Alleud (1912).
L'armature métallique soutenant les plateaux et le monte-charge constituent en eux-mêmes des ouvrages de qualité, représentatifs de l'architecture industrielle des années 20-30.

L'immeuble abritant la rotonde du boulevard Lemonnier constitue l'unique témoignage visible de l'industrie du panorama à Bruxelles, pour cette raison et pour ses qualités architecturales, il mérite d'être classé.

Vu pour être annexé à l'arrêté du 23 -01- 2003 ,

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des

---

[1]-Sehsucht, *Das panorama als Massenunterhalung des 19 jahrhunderts*, Boon, 1993 pp. 59-60, 74-81
- I. Leroy, Fasicule réalisé à l'occasion des journées du patrimoine, 10/11 septembre 1994, Hôtel Bedford, Bruxelles, 4p.
- Ch. Castellani, *Confidences d'un panoramiste*, Paris, sine dato.

CHANCELLERIE

Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites, de la Rénovation Urbaine, et de la Recherche Scientifique,

François Xavier de Donnéa

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et des Sites et du Transport rémunéré des personnes,

Willem DRAPS

Copie certifiée conforme
04 -02- 2009
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE
Gilles CLAREBOUT
CHANCELLERIJ

BIJLAGE I BIJ HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET PAND EN VAN DE VOORMALIGE ROTONDE VOOR PANORAMA'S " CASTELLANI " GELEGEN MAURICE LEMONNIERLAAN 8-14 TE BRUSSEL.

Kadastrale gegevens : 9de afdeling, sectie K, 1ste blad, perceel nr. 57g.

BEKNOPTE BESCHRIJVING[1]

Monumentaal gebouw, in 1880 opgetrokken in eclectische stijl met neobarokke inslag naar de plannen van architect H. Rieck. Binnenin het gebouwenblok bevindt zich een grote rotonde voor panorama's die eerder – in 1879 – gebouwd werd en die op grond van een erfdienstbaarheid toegankelijk is via een monumentaal portaal in de Lemonnierlaan. Met uitzondering van enkele gesculpteerde elementen en de koepel bovenaan de toren die thans niet meer bestaan, behield deze gevel grotendeels zijn oorspronkelijke vormen. De handelsruimte op de benedenverdieping heeft eveneens enkele verbouwingen ondergaan, meer bepaald in 1894 en 1913.

De bepleisterde voorgevel op sokkel wordt gekenmerkt door het gebruik van blauwe hardsteen (voor de onderbouw, entresol inbegrepen, de balustrades, consoles en de lijsten van het hoofdgestel). De voorgevel telt vier bouwlagen + entresol voor commerciële doeleinden en acht traveeën onder leien mansardedak. De gevel wordt geritmeerd door pilasters, soms met Corinthisch kapiteel. De midden-travee, die toegang biedt tot de rotonde, en de uiterst rechtse travee zijn in risaliet. De onderbouw, met inbegrip van de entresol, bezit een middenportaal en gekoppelde rondboogopeningen ; rechts bevindt zich een privé-ingang. De tweede en derde bouwlaag vormen een breed register, belijnd door een klassiek hoofdgestel en een doorlopend balkon met balusters. De middentravee onderscheidt zich door gekoppelde zuilen met Corinthisch kapiteel. Het hoekrisaliet bezit een erker met terrasvormige bedaking, die wordt bekroond door een rondbogig fronton. De vensters zijn rechthoekig met een geriemde omlijsting, op de bel-etage worden ze bekroond door een pseudo-entablement, op de tweede verdieping hebben ze een ijzeren borstwering. De laatste bouwlaag wordt belijnd door een balkon met balusters en bekroond door een hoofdgestel met blinde attiek. Het middenrisaliet is hier uitgewerkt als loggia, bekroond door een balustrade ; in het ontwerp telde de rechter travee een bijkomende bouwlaag en werd ze bekroond door een koepel. Steekbogige dakkapellen met voluten bekronen de andere traveeën. De rotonde neemt met haar omtrek van ongeveer 120 m haast heel de binnenkant van het gebouwen-blok in beslag (met bijkomende toegang via de Van Helmontstraat). Het gebouw bestaat uit een zestienzijdige blinde baksteenmuur. De ijzeren dakconstructie van vakwerkliggers - met portiekspanten en concentrische verstijving - is zelfdragend. Zij wordt bekroond door een lantaarn voor de ventilatie. Bovenaan de muren hangt een houten en metalen rail, waaraan het doek was vastgemaakt. De beglaasde delen, die oorspronkelijk voor een zenitale belichting van het panorama zorgden, werden gedeeltelijk afgedekt. De houten bedaking werd waterdicht gemaakt.
De vier betonnen platformen, geschraagd door een metalen armatuur, werden in 1924 aangebracht teneinde het panorama als parkeerruimte te kunnen gebruiken. De auto's werden naar boven gebracht door middel van twee goederenliften, waarvan er nog een bestaat.
De centrale oprit werd pas in 1985 aangelegd. Deze verbouwingen zijn onafhankelijk van

[1] gebaseerd op *Bouwen door de eeuwen heen*, Brussel, deel 1B, Luik, 1993, pp. 399-400

elkaar en tasten de oorspronkelijke structuur niet aan.

Waarde van het goed volgens de maatstaven bepaald in artikel 2, 1° van de ordonnantie van 4 maart 1993 inzake het behoud van het onroerende erfgoed :

HISTORISCHE EN ARTISTIEKE WAARDE [1]:
De rotonde, die zich achter de indrukwekkende gevel van het gebouw aan de Lemonnierlaan bevindt, neemt in de geschiedenis van de panoramaschilderkunst een belangrijke plaats in. Het gebouw aan de straatkant, met centraal de ingang die naar het panorama leidt, was ontworpen als een prestigieus huurpand dat oorspronkelijk winkels, een café en appartementen huisvestte. Tijdens zijn inhuldiging had architect Raquez het panorama van een voorlopige toegang voorzien, die gedecoreerd was met beelden van E. Namur.

De rotonde, die in 1879 was gebouwd door de N.V. "Panorama National", stelde de kunstwerken van de panoramaschilder Ch. Castellani (Brussel 1938 - Bar-le-Duc 1913) tentoon. De rotonde bezat toen alle technische attributen om een groot - meestal 15 m hoog -, cirkelvormig doek te kunnen ophangen dat het publiek kon aanschouwen vanaf een platform in het midden van het gebouw. Het eerste tentoongestelde doek, "De slag van Waterloo", lag aan de basis van het buitengewoon succes van dit genre in ons land. Belgische industriëlen gingen zich dan ook specialiseren in de fabricatie en de verspreiding van dergelijk soort picturale spektakels en werden in het buitenland al snel als de absolute specialisten beschouwd. Na " De slag van Waterloo " volgen andere doeken, zoals in 1881 "De Slag van Ulundi", en nadien "De laatste dag van Pompei". Een slecht beheer bracht het bedrijf al vlug in moeilijkheden en er werden verschillende pogingen ondernomen om de rotonde tot circus om te vormen. Uiteindelijk werd in 1910 het gebouw hergebruikt door de bodebedrijf "Van Gendt en Loos" . Van 1920 tot 1924 werd het gebouw terug voor zijn oorspronkelijke bestemming gebruikt, met de tentoonstelling van het panorama van de "Slag van de Ijzer" van A. Bastien. In 1924 werd het gebouw door de " Etablissements Plasman " tot garage verbouwd. Er werden vier betonnen platformen aangebracht. Deze verbouwingen, die de ruimte grondig wijzigden, waren echter van die aard dat ze de originele structuur van het gebouw niet aantastten. Hiervan getuigt vooral de laatste bouwlaag nog (metalen structuur van de bedaking, lantaarn, rail voor de ophanging van het doek).
De rotonde van de Lemonnierlaan is een van de zeldzame panoramarotondes in Europa. Haar structuur gelijkt sterk op die van het panorama Mesdag in Den Haag, dat in dezelfde periode door Brusselse investeerders werd gerealiseerd.
Het enige bewaarde panorama in België is de "Slag van Waterloo" in Eigenbrakel (1912).
De metalen armatuur ter ondersteuning van de platformen en de goederenlift betekenen op zich al een kwalitatief hoogstaande getuige van de industriële achitectuur uit de jaren 1920-1930.

Het gebouw en de rotonde aan de Lemonnierlaan zijn een unieke zichtbare getuige van de panorama-industrie in Brussel. Om deze reden en wegens hun architecturale kwaliteiten dienen ze beschermd te worden.

---

[1]-*Sehsucht, Das Panorama als Massenunterhalung des 19 Jahrhunderts*, Bonn, 1993, pp. 59-60, 74-81
- I. Leroy, *Brochure Open Monumentendag*, 10-11 september 1994, Hotel Bedford, Brussel, 4 p.
- Ch. Castellani, *Confidences d'un panoramiste*, Paris, sine dato.

KANSELARIJ

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 23 -01- 2003

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François Xavier de Donnéa

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem Draps

Copie certifiée conforme
04 -02- 2003
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE
Gilles CLARESSOU
KANSELARIJ

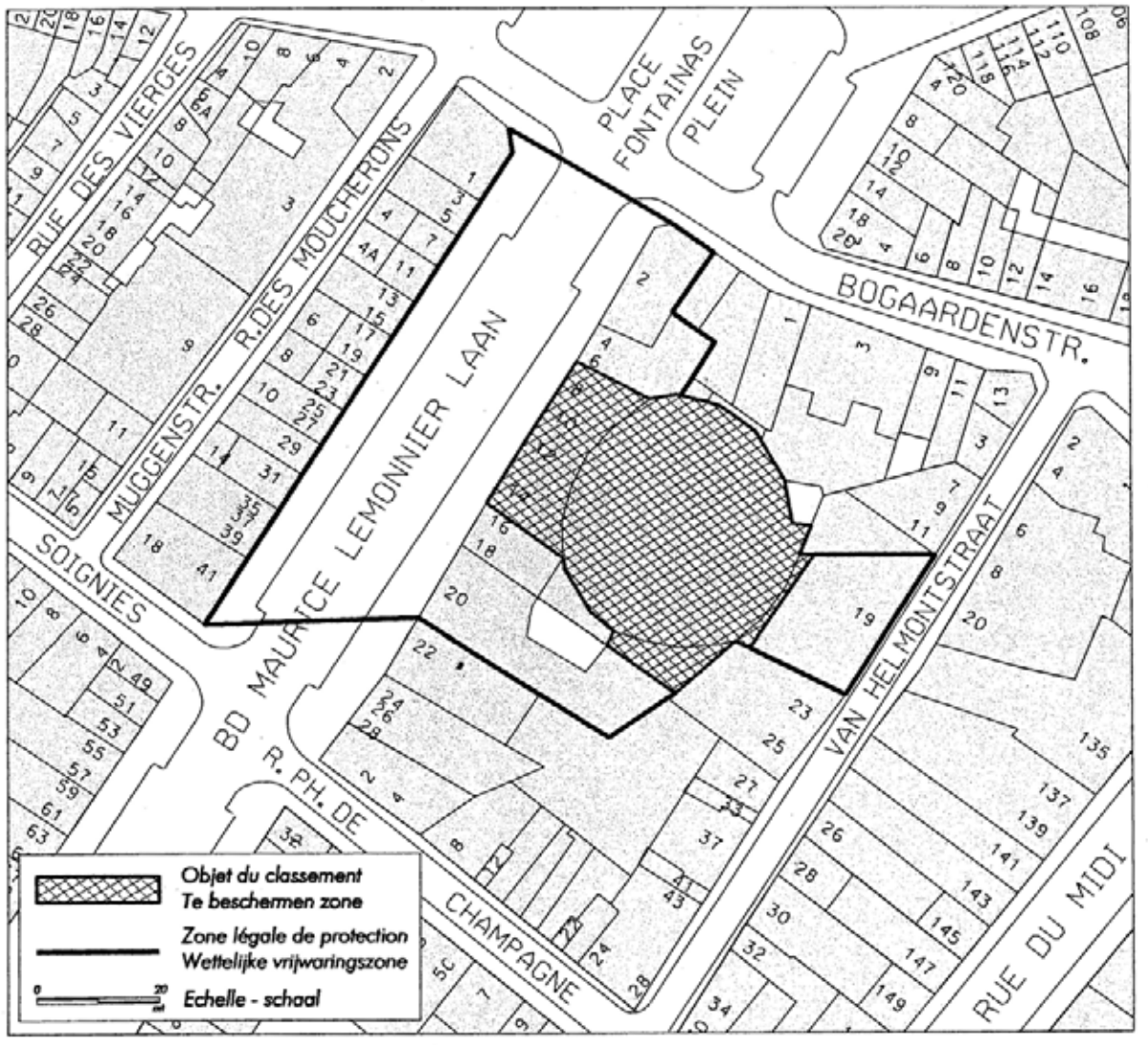

ANNEXE II A L'ARRETE DU GOUVERNEMENT DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE CLASSANT COMME MONUMENT CERTAINES PARTIES DE L'IMMEUBLE ET DE L'ANCIENNE ROTONDE DES PANORAMAS " CASTELLANI " SIS BOULEVARD MAURICE LEMONNIER 8-14 A BRUXELLES

BIJLAGE II VAN HET BESLUIT VAN DE BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE REGERING TOT BESCHERMING ALS MONUMENT VAN BEPAALDE DELEN VAN HET PAND EN VAN DE VOORMALIGE ROTONDE VOOR PANORAMA'S "CASTELLANI" GELEGEN MAURICE LEMONNIERLAAN 8-14 TE BRUSSEL

DELIMITATION DE LA ZONE DE PROTECTION

AFBAKENING VAN DE VRIJWARINGSZONE

Vu pour être annexé à l'arrêté du 23 -01- 2003

Le Ministre-Président du Gouvernement de la Région de Bruxelles-Capitale, chargé des Pouvoirs locaux, de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites, de la Rénovation urbaine et de la Recherche scientifique,

Gezien om te worden gevoegd bij het besluit van 23. -01- 2003

De Minister-Voorzitter van de Brusselse Hoofdstedelijke Regering, belast met Plaatselijke Besturen, Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen, Stadsvernieuwing en Wetenschappelijk Onderzoek,

François-Xavier de DONNEA

Le Secrétaire d'Etat à la Région de Bruxelles-Capitale, chargé de l'Aménagement du Territoire, des Monuments et Sites et du Transport rémunéré des personnes,

De Staatssecretaris bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, belast met Ruimtelijke Ordening, Monumenten en Landschappen en Bezoldigd Vervoer van Personen,

Willem DRAPS

CHANCELLERIE

Copie certifiée conforme
04 -02- 2003
Voor eensluidend afschrift

CHANCELLERIE

Gilles CLAREBOUT

KANSELARIJ